

**نگرشی انتقادی به کارکردهای نظام آموزشی
و تأثیر آن بر بهره‌کاری اطفال**

نویسنده:

دکتر ابراهیم زارع

سرشناسه	زارع، ابراهیم، ۱۳۵۱-
عنوان و نام پدیدآور	نگرشی انتقادی به کارکردهای نظام آموزشی و تأثیر آن بر بزهکاری اطفال / نویسنده ابراهیم زارع.
مشخصات نشر	اراک: ذوق لطیف، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	ص: ۱۴۰.
شابک	۲۵۰۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۰۴۷-۰-۰
وضعیت فهرست نویسی: فیبا	
یادداشت	کتابنامه: ص. ۱۴۱.
موضوع	بزهکاری نوجوانان -- پیشگیری
موضوع	Juvenile delinquency -- Prevention
موضوع	مورث و ورث -- جنبه‌های اجتماعی
موضوع	Education -- social aspects
موضوع	مدرسه -- جنبه‌های اجتماعی
موضوع	Schools -- social aspects
موضوع	آموزش و پرورش -- اهداف و نقش‌ها
موضوع	Education -- aims and objectives
رده بندی کنگره	HV۵/۹۰۷۶
رده بندی دیویی	۳۶/۳۶۴
شماره کتابشناسی ملی	۵۷۹۰۴۳۰

نگرشی انتقادی به کارکردهای نظام آموزشی

و تأثیر آن بر بزهکاری اطفال

تألیف: دکتر ابراهیم زارع

ناشر: انتشارات ذوق لطیف

نوبت و سال چاپ: اول / ۱۳۹۸

شمارگان: ۱۰۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۰۴۷-۰-۰

بها: ۲۵۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

۱	..... مقدمه
۵	..... فصل اول: مفاهیم و چارچوب نظری
۵	..... مقدمه
۶	..... مبحث اول: نظام آموزش و پرورش
۶	..... گفتار اول: کلیات - ریشه و غام آموزش و پرورش
۶	..... گفتار دوم: تعریف تربیت
۸	..... گفتار سوم: نظام آموزش و پرورش - تعریف، ضرورت و اهمیت آن
۱۱	..... مبحث دوم: کثر رفتاری، جرم، بزه و بزهکاری
۱۱	..... گفتار اول: کثر رفتاری
۱۴	..... گفتار دوم: جرم
۱۸	..... گفتار سوم: بزهکاری
۲۴	..... مبحث سوم: اطفال و نوجوانان
۲۴	..... گفتار اول: تعریف اطفال و نوجوانان
۲۶	..... گفتار دوم: ویژگی‌های دوره‌ی نوجوانی
۲۹	..... گفتار سوم: نیازهای دوره‌ی نوجوانی
۳۲	..... گفتار چهارم: مراحل گسترده‌تر دوره‌ی نوجوانی
۴۱	..... فصل دوم: کارکردهای نظام آموزش و پرورش (به طور خاص مدرسه)
۴۱	..... مقدمه
۴۹	..... مبحث اول: کارکرد رشدی
۵۶	..... مبحث دوم: کارکرد جامعه‌پذیری
۶۲	..... مبحث سوم: کارکرد کنترلی

فصل سوم: کژکارکردهای ساختاری و تأثیر آن بر بزهکاری	۶۹
مقدمه	۶۹
مبحث اول: کژکارکرد ساختاری مدرسه از جنبه‌ی رشدی	۷۰
گفتار اول: نقص نظام آموزش و پرورش در مهارت‌های تحصیلی	۷۰
گفتار دوم: کمبود امکانات تحصیلی در ساختار نظام آموزش و پرورش	۷۱
گفتار سوم: عدم وجود زمان آموزشی در ساختار مدارس	۷۲
گفتار چهارم: تبعیت از ساختار نظام آموزشی استعماری	۷۳
گفتار پنجم: عدم ایجاد امید به آینده در دانش‌آموزان	۸۰
گفتار ششم: عدم تأکید مدارس بر ورزش قهرمانی	۸۰
نتیجه‌گیری	۸۱
مبحث دوم: کژکارکردهای ساختاری مدرسه از جنبه‌ی جامعه‌پذیری	۸۲
گفتار اول: ارائه‌ی الگوی غلط طباق	۸۲
گفتار دوم: تناقض هنجاری	۸۳
گفتار سوم: عدم تأکید بر آموزش و تقویت فضیلت‌های هنری سرگرم‌کننده	۸۴
گفتار چهارم: عدم دلبستگی میان دانش‌آموز و مدرسه و اولیای مدرسه	۸۴
گفتار پنجم: عدم برنامه‌ریزی برای ایجاد موفقیت‌های کوچک در مدرسه و کسب اعتماد به نفس در میان دانش‌آموزان	۸۵
گفتار ششم: عدم آموزش جامعه‌پذیری در مدارس و به تبع آن اجتماعی نشدن دانش‌آموزان	۸۶
گفتار هفتم: تضاد میان اهداف مدرسه و وسایل نیل به آن	۸۷
گفتار هشتم: تضاد فرهنگی درون مدارس	۸۸
مبحث سوم: کژکارکردهای ساختاری مدرسه از جنبه‌ی کنترلی	۸۸
گفتار اول: نقص کنترل بیرونی	۸۸
گفتار دوم: نقص کنترل درونی	۹۰
فصل چهارم: کژکارکردهای عملکردی و تأثیر آن بر بزهکاری	۹۵
مبحث اول: کژکارکردهای عملکردی مدرسه از جنبه‌ی رشدی	۹۵
گفتار اول: عدم ایجاد و تقویت انگیزش موفقیت تحصیلی	۹۵
گفتار دوم: شکست تحصیلی در مدارس	۹۶

- گفتار سوم: روش تدریس و رفتار نامطلوب معلم..... ۱۱۱
- گفتار چهارم: زورگویی در مدرسه..... ۱۱۴
- گفتار پنجم: عدم ایجاد عقاید مثبت توسط مدرسه برای دانش آموزان..... ۱۱۶
- مبحث دوم: کژکارکردهای عملکردی مدرسه از جنبه‌ی جامعه‌پذیری..... ۱۱۶
- گفتار اول: عدم برخورد افتراقی..... ۱۱۶
- گفتار دوم: عدم آموزش مهارت‌های اجتماعی و کار بر روی هوش هیجانی دانش آموزان..... ۱۱۸
- گفتار سوم: عدم ایجاد احساس مسئولیت در دانش آموزان توسط سیستم آموزشی مدارس احساس مسئولیت..... ۱۲۲
- گفتار چهارم: ردن برجسب‌های منفی به دانش آموز توسط مدرسه و یا همسالان..... ۱۲۲
- گفتار پنجم: عدم ارزش مناسب به دانش آموزان و همچنین عدم نظارت بر رفتار و گفتار همسالان به واسطه‌ی خرابی آموزش مدرسه..... ۱۲۴
- گفتار ششم: عدم کارایی مدارس در درگیر کردن دانش آموزان به فعالیت‌های مختلف..... ۱۲۷
- مبحث سوم: کژکارکردهای عملکردی مدرسه از جنبه‌ی کنترلی..... ۱۲۸
- گفتار اول: عدم نظارت و کنترل اجتماعی توسط مدارس..... ۱۲۸
- گفتار دوم: تأثیر جانمایی و طراحی نقشه‌ی مکانی مدرسه (از منظر بیرونی)..... ۱۲۹
- گفتار سوم: تأثیر جانمایی و طراحی نقشه‌ی مکانی مدرسه (از منظر داخلی)..... ۱۳۰
- نتیجه‌گیری..... ۱۳۱
- منابع و مآخذ..... ۱۳۵

مقدمه

یکی از مباحثی که همواره ذهن دولت‌مردان، حقوق‌دانان، روان‌شناسان و جامعه‌شناسان را به خود مشغول کرده است، فایده‌نده و بزهکاری در نسل کودک و نوجوان است. اهمیت این مسئله تا جایی است که همیشه مبالغه‌گفتی سرمایه برای پیشگیری و یا درمان این واقعه از سوی دولت‌ها پرداخته می‌شود.

بزهکاری پدیده‌ای است که در طول تاریخ حیات ابعاد فردی و اجتماعی زندگی وی را تحت تأثیر قرار داده است. اقدامات مختلفی در رابطه با این فایده توسط دولت‌ها و جوامع صورت می‌پذیرد از جمله: ارعاب، ناتوان‌سازی، حفاظت از آموختن جرم، حذف موقعیت‌های جرم‌زا و بالا بردن خطر ارتکاب جرم از جمله راهکارهای تجربه شده بشر در این زمینه است. با این همه افزایش ارتکاب جرم نشان‌دهنده‌ی ناکارآمدی راهکارهای تجربه شده می‌باشد.

در این کتاب سعی شده است طور دیگری به فرایند بزهکاری کودکان و نوجوانان نگرسته شود، طوری که گرایش به ارتکاب جرم نه یک واقعه بلکه یک مسیر تلقی می‌شود؛ که از دوران کودکی و نوجوانی آغاز می‌گردد. انسان از آغاز حیات تا رسیدن به سن بلوغ مراحل متعددی از رشد را طی می‌کند که برخورداری از خصوصیات زیستی و روانی مطلوب و ورود موفقیت‌آمیز به زندگی اجتماعی و هم‌نوا شدن با ارزش‌ها، هنجارها و الگوهای پذیرفته شده رفتار اجتماعی، مستلزم آن است که وی مراحل رشد را پشت سر بگذارد و چنانچه عوامل مرتبط با

رشد، جامعه‌پذیری و کنترل کودک در مراحل مختلف رشد وی دچار اختلال در کارکردها شوند چنین کودک و نوجوانی در معرض خطر انحراف از مسیر انطباق با ارزش‌ها، هنجارها و الگوهای پذیرفته رفتار اجتماعی و ارتکاب جرم قرار می‌گیرد.

مسیر کودکان و نوجوانان در مراحل رشد تا رسیدن به سن بلوغ در معرض دو دسته از خطرات قرار دارد. یک دسته از این خطرات کارکرد منفی، یا اختلال در کارکردهای مثبت نهادهایی است که کودک «مسیر رشد» خود را در ارتباط با آنها سپری می‌کند. مهم‌ترین این نهادها خانواده، مدرسه، همسالان و رسانه‌ها می‌باشند و دسته‌ی دیگر از این عوامل، خطر واقعی است که می‌وان از آنها به عنوان «پرتگاه‌های خطر در مسیر رشد» کودکان یاد کرد.

مسئله‌ی اصلی ما در این کتاب دسته‌ی اول و به طور خاص مدرسه به عنوان نهاد تربیتی فعال کودکان و نوجوانان می‌باشد.

در این کتاب سعی نگارنده بر این است که در ابتدا به تبیین مفاهیم، چارچوب نظری بحث پرداخته و به طور کامل و دقیق به تبیین نظام آموزش و پرورش، کثر رفتاری، جرم، بزه بزهکاری و هم چنین مسائل مربوط به کودکان و نوجوانان پرداخت. در مرحله‌ی بعد به کارکردهای مدرسه از سه جنبه‌ی رشدی، جامعه‌پذیری و کنترلی نگاهی انداخته شود و در مرحله‌ی پایانی نیز به تحلیل کثر کارکردهای ساختاری و عملکردی مدرسه و تبیین تأثیر آن بر بزهکاری پرداخته شود.

بی‌گمان کودکی و نوجوانی است که شالوده‌ی فکری و اعتقادی و اخلاقی هر فرد را بنا می‌کند. آن کسانی در جوانی و میانسالی دارای توفیق خواهند بود که کودکی و نوجوانی مطلوب‌تری را گذرانده باشند و از طرف مقابل آن کسانی دچار مشکلات روحی و فکری از جمله بزهکاری می‌گردند که مسیر کودکی و نوجوانی پراختلالی را گذرانده‌اند.

توجه به مشکلات نوجوانان و جوانان به جهت این که آنها آینده‌سازان جامعه هستند از مسائل ضروری و دارای اهمیت است که می‌بایست از تمامی ابعاد و مناظر مورد مذاقه و توجه قرار گیرد.

بی گمان مدرسه به عنوان یک نهاد رسمی که هر کس از هفت سالگی تا هجده سالگی به طور متوسط، روزانه هفت ساعت به طور رسمی و دو ساعت به طور غیر رسمی را در آن می گذرانند یکی از مهم ترین عوامل تربیتی و از جنبه ی مخالف یکی از مهم ترین عوامل ناسازگاری های فردی و اجتماعی هر شخص خواهد بود.

اگر بخواهیم مطلب بالا را به صورت دقیق مورد ارزیابی قرار دهیم می بایست ابتدا به تبیین کارکردها و سپس به بیان کژ کارکردهای مدرسه در فرایند تربیت و جامعه پذیری دانش آموزان بپردازیم.